

Karpatská iniciatíva pre mokrade

Cenné horské slatiny vo Veľkej Fatre

Väčšinou sa u ľudí pojem mokrade spája s rozsiahlejšími plochami terénnych depresii v nížinách a alúviách riek. Ale aj horské prostredie poskytuje podmienky pre vznik a vývoj početných a mimoriadne významných a cenných mokradí rôznych typov od pramenísk, vodopádov, rašelinísk a mokrých lúk až po zachované riečne ekosystémy a podzemné krasové mokrade. Tieto sa ešte stále v relatívne dobrom stave uchovali v rámci Európy vo väčšine Karpatského oblúka. Vody prameniace v Karpatoch sú zdrojom viacerých významných európskych riek, mokrade v povodiach plnia významné funkcie pri zásobovaní obyvateľov žijúcich aj mimo pohoria kvalitnou pitnou vodou, plnia aj protipovodňovú funkciu, sú zdrojom materiálu i potravy a žijú v nich početné vzácne, ohrozené a chránené druhy rastlín a živočíchov, vrátane endemických. Sú však, tak ako v iných oblastiach sveta, na ústupe a sú ohrozené odvodňovaním, zasypávaním, výstavbou, vypaľovaním i výrubom lesov. Často sa pritom o rovnaké zdroje aj v Karpatoch delia viaceré krajiny. Vody Karpát sú odvádzané do povodí štyroch veľkých riek a dvoch úmorí (Čierneho i Baltického mora) cez sedem krajín. S cieľom zachovania, ochrany i obnovy mokradí vo februári roku 2004 Slovenská republika pri príležitosti Svetového dňa mokradí (ktorého hlavná téma bola v tom roku zamera-

Rašelinisko na Smrekovici vo Veľkej Fatre

ná tiež na ochranu horských mokradí) prišla s medzinárodnou iniciatívou na podporu zlepšenej a koordinovanej implementácie Dohovoru o mokradiach (Ramsarský dohovor) v Karpatoch a nového Rámcového dohovoru na ochranu a trvalo udržateľný rozvoj Karpát (Karpatský dohovor), podpísaného v roku 2003.

V rámci Karpatského dohovoru sa členské krajiny (Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Slovensko, Srbsko a Ukrajina) zaviazali k zabezpečeniu ochrany a trvalo udržateľného využívania biologickej a krajinej rozmanitosti a k udržateľnému a integrovanému manažmentu vôd či riečnych povodí, vrátane zachovania prírodných tokov, prameňov, jazier, podzemných vodných zdrojov i k ochrane mokradí. Projekt slovensko-nórskej spolupráce na podporu sústavy karpatských chránených území a ramsarských lokalít spolu s prvým seminárom karpatských krajín o Karpatskej iniciatíve pre mokrade (Carpathian Wetland Initiative - CWI) v apríli 2004 v Brezovici na Orave položili základ pre ďalšiu spoluprácu pri rozvoji koordinovaných snáh o ochranu a rozumné využívanie mokradí v Karpatoch. V roku 2005 bol predložený Stálemu výboru Ramsarského dohovoru prvý návrh na uznanie Karpatskej iniciatívy pre mokrade (CWI) ako oficiálnej regionálnej iniciatívy Ramsarského dohovoru podľa príslušných rezolúcií Konferencie zmluvných strán a smerníc. 9. zasadnutie Konferencie zmluvných strán posúdilo CWI ako regionálnu iniciatívu, ktorá má potenciál na schválenie a podporu po ďalšom rozpracovaní. V spolupráci so Sekretariátom Ramsarského dohovoru a s podporou spoločnosti Danone-Evian sa v novembri 2006 uskutočnilo v Eviane vo Francúzsku ďalšie stretnutie zástupcov všetkých karpatských krajín, ktorí sa dohodli na hlavných bodoch, ktoré sa majú rozpracovať v rámci Karpatskej iniciatívy pre mokrade a stanovili si časový harmonogram do konca roku 2008, ktorý sa začal úspešne naplňovať s cieľom uznania ako regionálnej iniciatívy na najbližšom zasadnutí Konferencie zmluvných strán Ramsarského dohovoru (viac podrobností na http://www.ramsar.org/mtg/mtg_evian_carpathian.htm).

Slovenská republika sa na tomto základe aktívne zapojila do zorganizovania osobitného podujatia venovaného Karpatskej iniciatíve pre mokrade počas 1. zasadnutia Konferencie zmluvných strán Karpatského dohovoru v decembri 2006 v Kyjeve a presadila zahrnutie tejto iniciatívy do programu práce Karpatského dohovoru na ďalšie obdobie. Podieľala sa tiež na príprave Memoranda o spolupráci medzi sekretariátmi Karpatského a Ramsarského dohovoru, ktoré bolo podpísané na konferencii v Kyjeve 13. decembra 2006, a ktoré tvorí rámec pre činnosť Karpatskej iniciatívy pre mokrade (http://www.ramsar.org/moc/key_carpathian_moc_2006.htm). Bola vytvorená sieť národných kontaktných osôb, ktorých úlohou je výmena a prenos informácií, zabezpečenie spolupráce medzi sektormi

a medzinárodná spolupráca aj v rámci iných relevantných dohôv. Do rozvoja Karpatskej iniciatívy pre mokrade sú zapojené aj iné medzinárodné organizácie, najmä Regionálna kancelária Wetlands International v Kyjeve, WWF – Dunajsko-karpatský program, Karpatská ekoregionálna iniciatíva (CERI) a Medzinárodná komisia pre ochranu rieky Dunaj (ICPDR). V roku 2007 pracovná skupina pre biodiverzitu, pôsobiaca v rámci Implementačnej komisie Karpatského dohovoru schválila poslanie, zameranie a činnosť Karpatskej iniciatívy pre mokrade a tento materiál bol predložený na oficiálne odsúhlasenie druhým zasadnutím Konferencie zmluvných strán Karpatského dohovoru v júni 2008.

Začiatkom roka 2008 bol vypracovaný návrh plánu

Ramsarská lokalita Mokrade Turca

práce Karpatskej iniciatívy pre mokrade na ďalšie tri roky, ktorý vychádza z hlavných bodov odsúhlasených na rokovaní v Eviane v roku 2006. Plán práce vychádza z nasledujúcich priorit:

1. informácie o mokradových ekosystémoch (zber a harmonizácia dát),
2. národné kontaktné osoby (ich úlohy a zodpovednosť),
3. prihlasovanie ďalších mokradí medzinárodného významu do ramsarského zoznamu,
4. integrovanie mokradí do manažmentu riečnych povodí so zameraním na:
 - a) retenciu vodných zdrojov v horných častiach povodí (v lesoch, rašeliniskách, riečnych alúviách a oblastiach akumulácie vôd);
 - b) obmedzovanie odstraňovania riečnych sedimentov;
 - c) ochranu prirodzenej morfológie tokov;
 - d) uznanie ekologického významu karpatských riek a mokradí vo všetkých sektorových strátégiách.
5. obnova mokradí (revitalizačné projekty),
6. cezhraničné mokradové ekosystémy (možnosť ich spoločného manažmentu),
7. monitoring druhov a biotopov (harmonizácia metód a využitie tiež v rámci iných súvisiacich záväzkov),
8. budovanie kapacít a získavanie verejnosti (informačné, výchovné a vzdelávacie aktivity, vrátane vytvorenia regionálneho strediska pre mokrade).

Na tomto základe bol vypracovaný a v marci 2008 Sekretariátu Ramsarského dohovoru predložený návrh na schválenie Karpatskej iniciatívy pre mokrade na

37. zasadnutí Stáleho výboru Ramsarského dohovoru (jún 2008) a následne na 10. zasadnutí Konferencie zmluvných strán v Changwon v Južnej Kórei (október - november 2008). Regionálne iniciatívy Ramsarského dohovoru boli tiež predmetom rokovania 6. európskeho regionálneho stretnutia Ramsarského dohovoru, ktoré sa konalo 3. - 7. mája 2008 v Štokholme vo Švédsku a tu sa ukázalo, že z ostatných nových navrhovaných európskych regionálnych iniciatív (Nordic-Baltic Wetlands Initiative - NorBalWet, Black Sea Wetlands Initiative - BlackSeaWet) je Karpatská iniciatíva pre mokrade najviac rozvinutou a rozpracovanou a je unikátna aj v tom ohľade, že prekrýva a harmonizuje rovnaké ciele dvoch medzinárodných dohovorov, ktoré ju formálne uznávajú a pracujú s ňou, čo je podporené podpísaným Memorandom o spolupráci medzi obidvoma sekretariátmi. CWI je koordinovaná zo Štátnej ochrany prírody SR a získala finančnú podporu tiež z ministerstiev životného prostredia Českej republiky a Maďarska, je zapojená do rôznych projektov (napr. Karpatský projekt INTERREG IIB CADSES dočasného sekretariátu Karpatského dohovoru, projekt Chránené územia pre živú planétu riadený WWF-DCP s podporou nadácie MAVa, projekt CERI na vytvorenie Karpatskej ekologickej siete s podporou Holandska a Nemecka; projekt BBI-MATRA Vytvorenie ramsarských lokalít v Dunajsko-karpatskom regióne Ukrajiny, UNDP/GEF projekt Integrovanie mnohostranného významu mokradí a inundačných území do zlepšeného cezhraničného manažmentu v povodí rieky Tisa, realizovaný ICPDR, projekt UNDP/GEF Ochrana, obnova

a racionálne využívanie vápнитých slatín v Slovenskej republike, realizovaný DAPHNE - Inštitútom aplikovanej ekológie v spolupráci so ŠOP SR), plánované sú tiež ďalšie projekty.

Jednou z prvých významných aktivít po možnom schválení CWI ako regionálnej iniciatívy pôsobiacej v rámci Ramsarského dohovoru na jeseň roku 2008 Konferenciou zmluvných strán Dohovoru o mokradiach a po schválení oficiálnych dokumentov týkajúcich sa CWI Konferenciou zmluvných strán Karpatského dohovoru v júni 2008, ktoré potvrdia medzinárodné postavenie Karpatskej iniciatívy pre mokrade a vytvoria predpoklady pre jej ďalšie financovanie, bude v roku 2009 prvá konferencia o karpatských mokradiach. Táto zhodnotí súčasný stav mokradových ekosystémov v celých Karpatoch a stanoví priority pre ich ďalší výskum, ochranu a racionálne využívanie. Predpokladá sa začatie koordinovaného mapovania a tvorby databáz mokradí pre spracovanie celkového prehľadu a výber vhodných lokalít (najmä cezhraničného charakteru) pre revitalizačné opatrenia v povodí Tisy, ktoré bude možné realizovať z prostriedkov projektu UNDP/GEF. Dôležitou súčasťou aktivít bude tiež výchovná a vzdelávacia činnosť, pričom „patronát“ nad prípravou a realizáciou školiacich podujatí, zameraných na starostlivosť o mokrade, si zbralo české Ministerstvo životného prostredia, ktoré má s takouto činnosťou dlhoročné skúsenosti a aj v uplynulých rokoch využili možnosti školenia viacerí pracovníci chránených území z karpatských krajín. Pri dostatočnej podpore zo strany slovenského Ministerstva životného prostredia a jeho

V Karpatoch sa zachovali prírodné úseky tokov (NPR Turiec)

inštitúcii bude možné realizovať dlhodobý cieľ vytvorenia Strediska pre mokrade s celokarpatskou pôsobnosťou ako koordináčného, výchovného, vzdelávacieho a odborného centra pre Karpatskú iniciatívu pre mokrade.

RNDr. Ján Kadlečík

Štátna ochrana prírody SR, odbor medzinárodných dohovorov

Banská Bystrica

Foto: autor

Chránme Dunaj!

Jedno povodie - jeden spoločný cieľ - chránme Dunaj! S týmto mottom oslávili obyvatelia 14 krajín: Nemecka, Rakúska, Slovenska, Maďarska, Bosny a Hercegoviny, Bulharska, Chorvátska, Českej republiky, Moldavska, Rumunska, Srbska, Slovinska a Ukrajiny **Danube Day**.

Loď Prešov s detskou posádkou vypravil na vodu minister životného prostredia Jaroslav Izák

Deň Dunaja sa v regióne podunajských krajín oslavuje od roku 2004. Vyhlásila ho Medzinárodná komisia pre ochranu Dunaja (ICPDR) pri príležitosti 10. výročia podpísania Dohovoru o spolupráci pri ochrane a trvalom využívaní Dunaja. Na Slovensku sme druhú najdlhšiu európsku a zároveň 28. najväčšiu svetovú rieku oslavovali v utorok 24. júna 2008.

O 9.30 hod. ráno vypravil minister životného prostredia Jaroslav Izák z bratislavského prístavu výletnú loď Prešov s detskou posádkou. Cieľom plavby bolo Čunovo, kde na deti čakali ukážky merania kvantít a kvality vody, meranie hladiny a teploty vody na limnigrafe, ale aj koncert Zuzany Smatanovej. O 10.00 hod. vypláva-

la z Bratislavy druhá loď. Na palube Meteoru boli stredoškólači. Cieľom ich cesty bolo vodné dielo Gabčíkovo.

Aktivity ku Dňu Dunaja pripravil aj Slovenský hydrometeorologický ústav.

Pri jednej stanici v Bratislave prezentovali verejnosti merania na limnigrafickom prístroji. Na posteroch boli prezentované aj niektoré významné údaje a charakteristiky Dunaja za vyše 100-ročné obdobie merania.

Aktivity ku Dňu Dunaja sa neodohrávali len v jeho bezprostrednej blízkosti, ale aj na Liptove. Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva pripravilo pre deti tvorivé dielne, v rámci ktorých deti vymaľovali maketu rieky Dunaj a zároveň aj pripravené makety typických vodných vtákov, ktoré žijú na brehoch Dunaja. Na okružliaky kreslili vodné živočíchky a vkladali ich do makety Dunaja.

Minister životného prostredia Jaroslav Izák Deň Dunaja doslova prežil na Dunaji. Navštívil Čunovo, Gabčíkovo a absolvoval aj obhliadku ramennej sústavy Dunaja.

Dana Reindlová

Autormi vydatých makiet typických vodných vtákov žijúcich na brehoch Dunaja sú deti

Časť posádky výletnej lode Prešov pred plavbou do Čunova

